

DƯƠNG THỦY, LỆ THỦY GIỮ GÌN VÀ PHÁT HUY TRUYỀN THỐNG LỄ HỘI BƠI THUYỀN TRÊN SÔNG ĐÀU GIANG

ĐẶNG THỊ HIỀN

Trường Đại học Quảng Bình

Dương Thủy là một xã vùng giữa của huyện Lệ Thủy, tỉnh Quảng Bình, địa phương thuần nông nên còn nhiều khó khăn, tuy nhiên rất chú trọng duy trì, phát triển các phong trào văn hóa quần chúng và thể dục thể thao, mặt khác người dân nơi đây giàu truyền thống cách mạng, yêu nước, hiền lành, chịu thương, chịu khó và hiếu khách. Ngày nay, hòa chung với không khí đổi mới của đất nước, Dương Thủy đã dần vươn mình trở thành một trong những “xã đạt chuẩn nông thôn mới” của tỉnh Quảng Bình.

Đặc biệt, hằng năm, cứ đến dịp Cách mạng tháng Tám và Quốc khánh 2/9, Ủy ban nhân dân xã Dương Thủy chỉ đạo Ban Văn hóa xã hội tổ chức các hoạt động chào mừng ngày hội lớn của toàn dân, từ việc nhỏ nhất như lên băng rôn, khẩu hiệu, hoạt động thể dục, thể thao, phát động toàn dân làm vệ sinh đường làng ngõ xóm, phát quang đường xóm, đường liên thôn, liên xã, vệ sinh bên nước, lòng sông đảm bảo an toàn giao thông và đảm bảo an toàn vệ sinh thôn xóm, đến việc lớn nhất như tổ chức lễ hội bơi thuyền truyền thống trên sông Đâu Giang - một nhánh nhỏ của sông Kiến Giang, nhằm đẩy mạnh phong trào quần chúng và ôn lại truyền thống cách mạng vẻ vang của dân tộc, đồng thời phát huy sức mạnh khối đại đoàn kết toàn dân, đẩy mạnh phong trào thi đua yêu nước, huy động mọi nguồn lực, phát triển kinh tế, văn hóa - xã hội, củng cố quốc phòng, an ninh tại địa phương, đặc biệt là biểu dương những thành tích mà cán bộ và nhân dân đã đạt được trong thời gian qua.

Có thể nói, lễ hội bơi thuyền là nét sinh hoạt văn hóa dân gian truyền thống của Lệ Thủy nói chung và xã Dương Thủy nói riêng,

được lưu truyền từ đời này sang đời khác nhằm giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa cũng là dịp để tỏ lòng thành kính với thế hệ cha anh đi trước đã cống hiến và ngã xuống vì độc lập dân tộc. Đồng thời, lễ hội cũng là nơi để người dân gặp gỡ, giao lưu, trao đổi kinh nghiệm trong sản xuất và kinh doanh.

Công việc chuẩn bị và tổ chức lễ hội bơi thuyền truyền thống được diễn ra khẩn trương và chu đáo từ cách thức tổ chức của ban lãnh đạo xã, đến các đội tham gia và đến mỗi người dân. Hòa chung không khí với lễ hội bơi thuyền, Ủy ban nhân dân xã đã tổ chức giải bóng chuyền với 10 đội tham gia nhằm giao lưu giữa các thôn của các chi hội tạo không khí sôi nổi trong nhân dân thiết thực chào mừng ngày hội lớn của dân tộc, của xã nhà. Mỗi năm, đến dịp này cấp ủy, thôn, Hội đồng quản trị và Hợp tác xã đã thành lập các tiểu ban vận động ủng hộ, đóng góp lệ phí cho lễ hội để động viên kịp thời cho các đội bóng, đội bơi.

Trước lễ hội một tháng, bà con trong làng tụ họp để bàn chuyện chuẩn bị đua thuyền hoặc thăm hỏi, động viên con cháu tập luyện. Mỗi xóm đều hình thành 3 đội bơi: nông dân, phụ nữ và thanh niên. Toàn xã có 4 xóm của thôn Bình Minh và thôn Trung Thiện tham gia. Như vậy, tổng cộng có 5 đơn vị tham gia gồm 15 lượt bơi. Mỗi đò bơi có nhiều nhất 30 người gồm lái cai, chèo lái, chỉ huy mỗ và trải bơi. Việc chuẩn bị đò bơi rất được coi trọng, từ việc chọn gỗ, kỹ thuật đóng đò bơi sao cho đò bơi phải nổi vừa trên mặt nước và lướt nhẹ nhàng khi bơi. Sau khi đóng đò bơi xong, người dân trong mỗi thôn trang trí cho đò của mình một cách cẩn thận và có đặc trưng riêng, hai đầu đò có mắt cá to, cùng nhiều họa tiết vẩy cá, còn

đuôi thuyền được trang trí hình đuôi rồng, phượng, hay biểu tượng sao vàng năm cánh, biểu tượng cảnh lúa...

Sau khi chuẩn bị xong đồ bơi và chọn được các vận động viên của mình, dân làng chọn ngày lành tháng tốt để làm lễ hạ thủy cho đồ bơi của đội mình. Nghi lễ gồm các lễ vật, hoa quả, rượu, trà, thuốc, xôi, gà, thủ lợn, giấy tờ vàng mã... Trưởng xóm đứng ra làm lễ. Mặc dù lễ hạ thủy này đơn giản nhưng đúng thủ tục và trang trọng với sự có mặt của đông đảo bà con của xóm. Trong thời gian này, lúc nào không khí làng quê cũng nhộn nhịp, đầm ấm, dân làng luôn thay nhau đến thăm hỏi động viên toàn đội bơi.

Bơi thuyền là môn sinh hoạt văn hóa dân gian, bao gồm nhiều mặt kết hợp của cả tập thể. Vì vậy, trái bơi được lựa chọn từ những trai tráng trong làng, có sức khỏe dẻo dai, giỏi bơi chèo. Tập thể trái bơi phải biết đưa chèo nhịp nhàng với lời hô và tiếng mõ để đồ bơi đi với tốc độ tốt nhất. Nhân vật không kém phần quan trọng trong đội bơi là người lái cai. Người lái cai phải vô cùng tài nghệ và dày dặn kinh nghiệm để lèo lái đồ bơi đúng hướng, lướt nhanh mà mũi không đảo nhất là lúc trở tiêu phải làm sao vừa đúng giới hạn mốc tiêu để đồ quy về nhanh nhất mà không bị úp lật. Thứ đến, người chèo lái uốn lượn mái chèo cùng lái cai giữ thuyền thăng bằng nâng mũi thuyền để có sức bật trên nước. Dân bơi tốt, người lái cai và chèo lái giỏi chưa chắc đã dành chiến thắng. Yếu tố thắng cuộc còn nằm ở người chỉ huy mõ. Đây là người điều khiển cuộc đua bằng nhịp mõ, kèm theo tiếng hô của tất cả dân bơi. Trên đường đua, người chỉ huy mõ phải có sự linh hoạt, khi nào cần nhanh, khi nào chậm để dưỡng sức cho dân bơi, tất cả như một môn nghệ thuật điều luyện. Tiếng mõ và lời hô sẽ quyết định tốc độ của chiếc đồ bơi. Tiếng mõ và lời hô trong quá trình bơi giúp vận động viên thở ra, hít vào có nhịp độ tạo nên sức mạnh và động lực cho toàn đội. Mỗi đội bơi sẽ chọn cho đội mình trang phục riêng và đăng ký với ban tổ chức để phân biệt các đội khi tham gia.

Vào đầu tháng 8, tất cả các đội tham gia sẽ luyện tập và thi thử, người dân gọi là thử. Thời gian này, trên sông Đâu Giang, từ tờ mờ sáng đến chiều tối lúc nào cũng có các đồ bơi say sưa luyện tập nhộn nhịp. Đây là dịp để các vận động viên rèn luyện sức lực, kỹ thuật và khắc phục những thiếu sót về đồ bơi cũng như sức bơi của toàn đội. Trong thời gian này, không khí thôn xóm thường ngày thanh bình, yên tĩnh, nay trở nên náo nhiệt, đông vui. Người dân gặp nhau chỉ bàn tán sôi nổi về chuyện đồ bơi của các đội một cách rôm rả. Ai nấy chụm lại bình luận to nhỏ, đội này mạnh, đội kia yếu, rồi tự dự đoán đội nào vô địch, ... Không khí háo hức, đợi chờ đến ngày diễn ra lễ hội như đợi chờ thành quả một năm lao động vất vả của người nông dân.

Để chuẩn bị cho ngày thi đấu chính thức vào 1/9 hằng năm, ban tổ chức đã phân công trách nhiệm cụ thể cho các tiểu ban phục vụ lễ hội. Công tác tổ chức lễ hội được chuẩn bị chu đáo từ khâu triển khai kế hoạch tổ chức thực hiện đến khi kết thúc lễ hội, các tiểu ban hăng hái phát huy tốt vai trò trách nhiệm của mình trước công việc được phân công: Việc trang hoàng sân khấu; điều lệ đồ bơi; trở vòng thượng tiêu, hạ tiêu đảm bảo (Ban tổ chức có bố trí hai đồ ở thượng, hạ tiêu để tổ trọng tài giám sát chặt chẽ, các đồ khi trở qua thượng, hạ tiêu); công tác đảm bảo an ninh trật tự; an toàn giao thông trong mùa lễ hội; công tác đón tiếp khách, đại biểu các cấp; công tác hậu cần cho các tiệc chiêu đãi...

Ngày 31/8, buổi sáng Đảng ủy - Ủy ban nhân dân xã tổ chức viếng nhà bia tưởng niệm các vị tiền bối và anh hùng liệt sĩ của địa phương. Buổi chiều, khoảng 16 giờ, các thành phần tham gia lễ hội đã tập trung đông đủ, trang phục chỉnh tề để tiến hành nghi lễ chào cờ, hát quốc ca. Tiếp theo Ban tổ chức điều hành chương trình buổi lễ gồm các nội dung: tuyên bố lý do, giới thiệu đại biểu, đọc diễn văn khai mạc, đánh trống khai hội. Sau đó thuyền của các đại biểu các cấp, ca nô tuyên truyền và đồ bơi thanh niên của các đội tham gia được trang trí với rực rỡ cờ đỏ sao vàng

diều hành trên sông chào mừng lễ hội, nhân dân hai bên bờ sông sôi nổi, đông vui. Khung cảnh đón ngày độc lập như dâng trào, háo hức, gợi nhớ bao nhiêu hồi ức cảm động của thế hệ cha anh đi trước. Trong những thời khắc này, cả xã Dương Thủy dường như không ngủ, điểm sinh hoạt ở thôn nào cũng sáng đèn, họ tụ hội về đây để cổ vũ, để bàn tán về chiến thuật, đánh giá đò bơi của các làng khác. Nhưng rốt cục thì người làng nào cũng khẳng định “đò” của làng mình sẽ đoạt giải nhất.

Vào sáng tinh mơ ngày 1/9, các đò bơi xếp hàng ngang nơi điểm xuất phát, khi lệnh xuất phát vừa nổ, các đò bơi lập tức té nước lao lên vun vút, hai bên bờ sông Đâu Giang như vỡ òa trong tiếng hò reo và âm thanh của trống, mõ. Người dân khắp nơi đổ về từ rất sớm để kiểm cho mình chỗ đứng xem thuận lợi nhất. Hàng ngàn con mắt dán chặt xuống mặt sông. Lúc đó, dòng sông Đâu Giang hiền hòa bỗng sôi sục bởi những đò bơi được trang hoàng như một rừng hoa sặc sỡ cỡi trên dòng nước vùn vụt lao về phía trước. Hai bên bờ sông, mọi người tụ tập cổ vũ bằng mọi cách từ giơ tay vẫy, hô vang tên đội mình, lội xuống hai bờ sông reo hò mà không hề suy nghĩ áo quần đã bị ướt, đến việc lên xe máy chạy âm âm dọc theo còn đường làng bên sông để tận mình chứng kiến đội bơi của xóm mình đang bơi như thế nào? có bị đội nào ép đường đua không? Có dẫn đầu các đò bơi không?... hòa cùng tiếng trống vui nhộn, khiến không khí càng náo nhiệt. Chỉ khi chứng kiến tận mắt, bạn mới cảm nhận được nét văn hóa truyền thống quý báu này của xứ Lệ đẹp đến cỡ nào. Đó là hình ảnh mang tính nhân văn sâu sắc, qua đó thể hiện tình đoàn kết, luôn muốn cố gắng và vươn lên trong cuộc sống.

Kết thúc cuộc thi, đội chiến thắng thì hân hoan ca hát, đội thua thì xuýt xoa tiếc nuối và quyết tâm sẽ chiến thắng vào lễ hội năm sau. Song dù kết quả thế nào, đây cũng là một lễ hội văn hóa, nơi giao lưu giữa các thôn xóm. Ai ai cũng hòa vào những bữa tiệc mừng tết độc lập vui tươi. Đó là cái hồn, cái chất của lễ hội lớn nhất trong năm ở đây. Tuy nhiên, điểm khác

biệt với lễ hội đua thuyền của huyện Lệ Thủy, ở Dương Thủy, lễ hội này diễn ra vào ngày mùng 1/9 hằng năm, người dân gọi là lễ hội bơi thuyền. Bởi lẽ, ở đây các đội tham gia (thanh niên, nông dân hay phụ nữ) của các xóm đều cầm chèo bơi như nhau, chứ không như ở huyện, đối với phụ nữ thì cầm mái chèo để đua thuyền. Mặt khác, truyền thống bơi thuyền này trước đây chỉ diễn ra các đội ở thôn Bình Minh, nhưng dần dần có sự tham gia của thôn Trung Thiện.

Đây là một lễ hội văn hóa nhằm góp phần tôn vinh các giá trị tốt đẹp vì một nền văn hóa “tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”. Lễ hội bơi thuyền xuất phát từ nhu cầu của người dân lao động, đặc biệt phục vụ cho đời sống tinh thần của nhân dân trong xã với mong muốn mùa màng bội thu và đời sống no đủ, bình an. Cùng với sự phát triển của lịch sử, lễ hội bơi thuyền ngày nay mang thêm nhiều ý nghĩa khác nữa, một là mừng tết độc lập nước nhà, hai là nhớ ơn thế hệ cha ông đi trước đã gìn giữ non sông. Người dân nơi đây, nhà nhà đều chuẩn bị mâm cỗ, treo ảnh Bác để nhớ ơn Chủ tịch Hồ Chí Minh vĩ đại của chúng ta. Có thể nói, đến nay lễ hội bơi thuyền vừa có sự kế thừa vừa có sự cách tân phù hợp với nhu cầu phát triển của xã hội. Đối với người dân nơi đây, lễ hội bơi thuyền là lễ hội lớn nhất, vui nhất trong năm. Nó có sức hấp dẫn, lôi cuốn mọi tầng lớp nhân dân tham gia và du khách đến thăm quan, cổ vũ. Đối với những người con xa xứ, dù bận đến đâu họ vẫn luôn dành thời gian nhiều nhất trong năm vào dịp này để về thăm quê, thăm người thân, gặp gỡ bạn bè, hơn tất cả là để được tham dự lễ hội linh thiêng trọng đại của quê hương.

Có thể nói, lễ hội bơi thuyền trên sông Đâu Giang đã tạo nên một không khí thi đua sôi nổi trong mọi tầng cho nhân dân, nâng cao đời sống tinh thần, giúp nhân dân thêm hăng say lao động sản xuất. Ngoài ra, đây là dịp để xã phát động toàn thể nhân dân tiếp tục nâng cao nhận thức và tích cực tham gia các hoạt động văn hóa văn nghệ - thể dục thể thao nhằm phát triển và giữ vững nét văn hóa quê hương xứ Lệ ■